

ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ПРИРОДИ

***Анотація.** У статті розглянуто роль природних засобів навчання та виховання дитини дошкільного віку. Автором розглянуто дослідження ролі природи для розвитку дошкільника відомими педагогами: Я. А. Коменський, Ж.-Ж. Руссо, К. Д. Ушинський; проаналізовано класифікацію природних засобів навчання.*

***Ключові слова:** виховання, засоби навчання, природні засоби навчання, природа.*

Постановка проблеми. Історично склалося так, що проблема виховання підростаючого покоління завжди залишається актуальним питанням. Перш за все, це стосується дітей дошкільного віку, адже саме в цьому віці формуються основи людської особистості. Ефективність навчального процесу в ДНЗ певним чином залежить від комплектації засобами навчання та необхідним навчальним обладнанням, а також правильно підібраних засобів навчання в навчально-виховній діяльності. На основі цього, педагогам необхідно бути обізнаними щодо дидактичних можливостей того чи іншого засобу навчання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемам використання засобів природи на заняттях та роль природних засобів у вихованні дитини присвячено праці А. Беленької, Н. Веретеннікова, Н. Глухова, Н. Горобаха, Н. Зубарева, Я. Коменського, Л. Компанцева, Н. Кот, Н. Лисенко, З. Плохій, О. Половіна, П. Саморукова, В. Сухомлинського, Ф. Фребеля, Н. Яришевої та багато інших.

Мета статті – розкрити роль засобів природи у вихованні дошкільників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні науковці починають замислюватися над тим, яка ж роль природи у нашому житті, чому на даний час актуальна єдність людини з навколишнім середовищем та чому виховання дитини повинно відбуватися в гармонійному зв'язку з природним світом. Відповідь на це досить проста, з часом людина почала надавати природі не лише матеріальне значення (тобто розуміння того, що вона забезпечує нас їжею, одягом, житлом), але і духовне (без розуміння природи, людство не зможе повноцінно співіснувати з нею).

Відповідно до вимог Базового компоненту дошкільних навчальних закладів одним з головних завдань навчально-виховного процесу є виховання у дошкільників любові та інтересу до природи, бережливе і турботливе ставлення до рослин і тварин. Передумовою цього є засвоєння дітьми норм та правил поведінки з об'єктами навколишнього середовища, вироблення природоохоронних умінь й навичок.

Класики західноєвропейської прогресивної педагогіки (Є. М. Водовозова, Я. А. Коменський, Ж.-Ж. Руссо, С. Ф. Русова, Ф. Фребель) вважали природу важливим фактором виховання дошкільників.

Видатний чеський педагог Я. А. Коменський говорив, що людина – це частина природи і вона повинна розвиватися за її законами в усьому наслідуючи та послідовно розвиваючи сили дитини [2, с. 44]. Прихильником природного виховання був і Ж.-Ж. Руссо. Він наголошував, що перебування дошкільника на свіжому повітрі зміцнює фізичні можливості дитини та має значний вплив на формування тіла. Чудовими природними засобами фізичного розвитку дитини Ж.-Ж. Руссо вважав прогулянки на лоно природи, де діти мали змогу бігати, стрибати, задовольняючи природні потреби у рухах, а також різноманітні ігри з природними матеріалами – снігом, водою, піском, глиною [1, с. 46].

Значний внесок у дослідження ролі природи для розвитку дошкільника зробив К. Д. Ушинський. Він стверджував, що природа є «всерозвиваючою» і у своїх педагогічних працях розкривав можливості використання її для розумового, морального, естетичного і фізичного виховання особистості [2, с. 45].

Природа є важливим фактором у всебічному розвитку особистості, а тому основне завдання ознайомлення дошкільників з природою спрямовується на здійснення розумового, морального, естетичного і фізичного виховання дитини. На основі досліджень відомих педагогів розумове виховання дитини засобами природи має вирішувати ряд завдань:

1. Сформувати у дошкільників реалістичні уявлення про природне середовище і на цій основі перших елементів матеріалістичного світорозуміння;
2. Сприяти розвитку когнітивних процесів (мислення, пам'ять, увага);
3. Забезпечити сенсорний розвиток дитини;
4. Удосконалити розвиток пізнавальних інтересів і спостережливості;
5. Сприяти розвитку мовленнєвої діяльності [7];

Використання природних засобів навчання повинно бути добре спланованим, правильно підібраним в залежності від поставлених цілей, відповідати віковим та пізнавальним можливостям дитини, проводитися систематично, попередньо закріплюючи раніше вивчений матеріал.

Загально прийнято вважати, що засоби виховання – це матеріально-технічні засоби, що виконують специфічні допоміжні функції в навчальному процесі [3, с. 62]. Розглянемо одну із класифікацій природних засобів навчання та виховання:

Матеріальні засоби навчання – містять відомості про навчальний об'єкт, несуть навчальну інформацію для дітей та застосовуються дітьми в навчальній діяльності з метою формування знань, умінь та навичок. Матеріальні засоби навчання у свою чергу поділяються на:

1. Предметно-просторові зображення (або натуральні об'єкти). До цієї групи відносяться живі або заспиртовані тварини, комахи, колекції рослин, демонстраційні стенди, макети, муляжі, моделі;
2. Друкований матеріал – плоскі засоби навчання (плакати, схеми, таблиці, картини);
3. Технічні засоби навчання, які в свою чергу поділяють на: екранні (діапозитиви – виконані на плівці фотографічні (кольорові або чорно-білі) зображення; діапроектори – серії зображень на плівці, що об'єднані темою; епідіаскоп – спроектовані на екран непрозорі плоскі об'єкти – схеми, таблиці, діаграми, рукописні чи друковані тексти); – звукові (аудіозаписи, платівки); екранно-звукові або аудіовізуальні (відеофільми, кінофільми, телепередачі, відеозаписи);
4. Засоби для експериментів (інструменти, скляний посуд, мікроскоп, компас, ваги) [5, с. 84].

Природними засобами навчання є: живі, неживі об'єкти (засушені, законсервовані, або ж зберігаються і фіксуються у спирті), препаровані об'єкти (вивчаються з використанням мікроскопа), сухі матеріали, чучела, муляжі, колекції (грунт, насіння, гірські породи) та багато інших.

Для ефективності навчально-виховного процесу, вихователю під час занять необхідно використовувати наочність [3, с. 256]. Існують різні види наочності, такі як:

1. Натуральна наочність – дає змогу дитині розглянути об'єкт, що вивчаються в натуральному вигляді.
2. Іконічна наочність – дає змогу дитині розглянути об'єкт, що вивчаються в натуральному вигляді на плакатах, слайдах.
3. Символічна наочність – умовні зображення об'єктів: схеми, таблиці.
4. Модельні наочності: макети, моделі-копії [4, с. 53].

Невід'ємним елементом у вихованні та навчанні дошкільників є застосування засобів природи у практичній діяльності дитини. Так аналізуючи наукові джерела, необхідно зробити висновок, що недостатньо вивчати природу лише спостерігаючи за нею, слід закріплювати та відтворювати здобуті знання у продуктивній діяльності (образотворче мистецтво, аплікація, ліплення).

Важливо зазначити, що у формуванні навчально-пізнавальної активності учнів наочність виконує особливу функцію: збудження пізнавальної потреби через наближення навчального об'єкта до суб'єкта пізнання.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, було проаналізовано дослідження відомих педагогів про використання засобів природи у вихованні дитини,

розглянуто класифікацію засобів природи та визначено роль природних засобів навчання у вихованні дошкільника. Природне середовище є важливим фактором у всебічному розвитку особистості, а тому основне завдання ознайомлення дошкільників з навколишнім світом спрямовується на здійснення розумового, морального, естетичного і фізичного виховання дитини.

Список використаної літератури

1. Байбара Т. Н. Методика навчання природознавства / Т. Н. Байбара. – К. «Веселка», 1998. – 334 с.
2. Богуш А. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі / А. Богуш, Н. Гавриш. - К.: «Слово», 2008. – 408 с.
3. Гончаренко С. Український педагогічний словник. / С. Гончаренко. – Київ: Либідь, 1997. – 376 с.
4. Горобаха Н.М. Виховання екологічної культури дітей / Н.М. Горобаха. – К.: Академвидав, 2001. – 360 с.
5. Кузьмінський А. І. Омеляненко В. Л. Педагогіка: Підручник / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К.: Знання-Прес, 2003. – 418 с.
6. Мазуренко І. Природа – це казка, яку треба читати серцем / І. Мазуренко // Українська мова і література в школі. – 2005. – №5. – С. 35-36
7. Сердюк О. Народна педагогіка як джерело соціального виховання особистості / О. Сердюк // Вища освіта України. – 2003. – №4. – С. 107-111

References

1. Baybara T. (1998) Methods of teaching nature study. Kiev: Rainbow (in Ukr.)
2. Bogush A. (2008) Methods familiarize children with the environment in pre-school educational institution. Kiev: The Word (in Ukr.)
3. Goncharenko S. (1997) Ukrainian pedagogical dictionary. Kiev: Lybid (in Ukr.)
4. Garopaba N. (2001) Education of ecological culture of children. Kiev: Akademvidav (in Ukr.)
5. Kuzminskiy A. I. & Omelyanenko V. L. (2003) Pedahohyka (Pedagogy): : educational manual. Kiev: Znannia-Press (inUkr.)
6. Mazurenko I. (2005) Nature is a tale that must be read by heart. Kiev: Ukrainian language and literature at school (inUkr.)
7. Serdyuk O. (2003) Folk pedagogy as a source of social upbringing of the personality. Kiev: Higher education of Ukraine (inUkr.)

Shpundra Oksana Oleksandrivna, student, Bohdan Khmelnytsky National University at Cherkasy
e-mail: oksana-shpundra@ukr.net

EDUCATION OF PRESCHOOL CHILDREN MEANS OF NATURE

Summary. Introduction. Indisputable is the fact that one of the important factors is the nature of the individual, because the natural world is significant influence in shaping the minds of preschoolers. Coexisting harmoniously with nature, the child learns to see its beauty and richness of each season, every day a child discovering the unique natural environment reflects their experiences in pictures, applications, modeling, poetry and other forms of creative activity.

Purpose. Expand the role of nature in the education of preschool children.

Results. Means of instruction - a variety of materials and implements educational process used to successfully achieve the learning objectives. A well-chosen learning tools allow you to implement learning objectives, principles and laws of learning; increase the level of readiness of preschool children to study new material; motivate children to work.

The main objective choice of training and education lies in the fact that the subject under study was submitted as accurately and comprehensively, in a manner accessible to preschoolers. Despite this, didactic results can be achieved when learning tools are used comprehensively, systematically. This allows not only to diversify the techniques and methods of academic work, but also to maintain the activity of preschool children during classes.

Originality. Introducing preschool child with nature, is a means of education in the mind of the child the real knowledge of the surrounding world, based on their own life experiences and education correct attitude to it. Improper vision of a child of nature often causes resentment, hostility preschooler to flora and fauna, destroying them flowers, fish, sea urchins, and other beneficial insects. This not only harms nature, but also adversely affects the mental state children.

Keywords: education, training, teaching aids natural, nature.

Одержано редакцією 12.05.2016
Прийнято до публікації 16.05.2016